

II

Ο ΚΑΘΗΓΗΤΗΣ ΓΕΩΡΓΙΟΣ Θ. ΜΑΤΘΑΙΟΠΟΥΛΟΣ

Ο ΑΚΑΤΑΠΟΝΗΤΟΣ ΕΡΕΥΝΗΤΗΣ — Ο ΜΑΧΗΤΙΚΟΣ ΕΠΑΓΓΕΛΜΑΤΙΑΣ

Ὁ Γεώργιος Ματθαίουπουλος ὑπῆρξε κατὰ τὰ πρῶτα 50 χρόνια τοῦ αἵωνα μας ὁ ἀληθινὸς ἀκρίτας τοῦ χημικοῦ ἐπαγγέλματος. Δὲν ἦταν μονάχα ὁ σοφὸς ἐρευνητής, ὁ ἐξαιρετικὸς δάσκαλος καὶ ὁ πετυχημένος συγγραφέας τοῦ κλάδου μας. Ἦταν περισσότερο ὁ μαχητικὸς ὑπερασπιστὴς του, ποὺ ἀγωνίστηκε σκληρὰ γιὰ νὰ τὸν καταστήσῃ γνωστὸ στοὺς πολλοὺς καὶ νὰ ἐπιβάλῃ τὴν ἀποστολὴ του σὰν χρῆσιμο κοινωνικὸ λειτουργήμα.

Τὰ παιδικὰ του χρόνια τὰ πέρασε στὸν Πειραιᾶ καὶ ἀφοῦ ἐτελείωσε τὸ Γυμνάσιο συνέχισε τίς σπουδές του στὸ φημισμένο καὶ δύσκολο, γιὰ τὴν ἐποχὴ του, Πολυτεχνεῖο τῆς Ζυρίχης. Ὅταν γύρισε στὴν Ἑλλάδα, μὲ τὸ δίπλωμα τοῦ χημικοῦ μηχανικοῦ, δὲν περιορίστηκε στὴν καλλιέργεια μόνο τῆς καθαρῆς ἐπιστήμης. Ἔστρεψε ὅλο του τὸ ἐνδιαφέρον γιὰ τὴν πρόοδο τοῦ χημικοῦ ἐπαγγέλματος καὶ τὴν ἐδραίωσή του μεταξὺ τῶν ἄλλων ἐπιστημονικῶν κλάδων. Γιὰ τὴν χρησιμότητα καὶ ἀποδοτικότητά του στὴν οἰκονομικὴ ἀνάπτυξη, τὴν τόσο ἀκόμη καθυστερημένη, τῆς Πατρίδας μας. Ἐὰν ὁ Ζέγγελης δίκαια θεωρεῖται ὁ Πατέρας τῆς ἐπιστήμης τῆς Χημείας στὸν Τόπο, ὁ Ματθαίουπουλος, δικαιότερα ἀκόμη, πρέπει νὰ θεωρῆται ὁ Πατέρας τοῦ χημικοῦ ἐπαγγέλματος.

* * *

Τὸ χειμῶνα τοῦ 1918–1919, κατὰ τὸν πρῶτο φοιτητικὸ μας χρόνο, στὴ νέα χημικὴ σχολή, κι' ἐγὼ καὶ οἱ ἄλλοι, ὅταν τὸν συναντούσαμε στὶς σκάλες τοῦ χημεῖου, τὸν ἀντικρύζαμε μὲ πραγματικὸ φόβο. Τὸ μάθημά του, τὴν Ὀργανικὴ Χημεία, θὰ τὴν διδασκόμαστε στὸ δεύτερο ἔτος καὶ ἔτσι δὲν εἶχαμε ἀκόμη καμιά προσωπικὴ γνωριμία μαζί του. Ἐνας θρύλος μόνο κυκλοφοροῦσε ἀνάμεσα στοὺς φοιτητὲς καὶ παρουσίαζε τὸν καλῶτατο αὐτὸν ἄνθρωπο, τὸν τόσο στοργικὸ, ποὺ ἀγωνίζοταν ν' ἀναδείξῃ ὅλους τοὺς μαθητές του, σὰν μιὰ φοβερὴ καὶ σκληρὴ θεότητα, σὰν τὸν Κρόνο ποὺ καταβροχθίζει τὰ παιδιά του.

Πολλά βοηθοῦσαν γιὰ νὰ ἐδραιώνεται αὐτὴ ἡ προκατάληψη. Πρῶτα τὸ παρουσιαστικὸ του. Μάτια ὀλοζώντατα καὶ ἀστραφτερά, πού τὰ κάρφωνα ἀμετακίνητα καὶ σκληρὰ κατ' ἐπάνω σου. Μουστάκια τεράστια φουντωτὰ γκριζα. Μαλλιά ἀνακατεμένα. Κοστούμι κατὰμαυρο, σταυρωτό, πάντα στραπατσαρισμένο. Κολλάρο σκληρὸ ψηλὸ, μὲ αἰωνίως μαύρη γραβάτα. Γενικὰ ἐμφάνιση ἀτημελησίας ἀλλὰ καὶ αὐστηρότητας, περασμένης ἐποχῆς, πού αὖξανε τὰ χρόνια τῆς ἡλικίας του, ὥστε νὰ φαίνεται καὶ νὰ θεωρῆται γέρος, ἐνὼ δὲν ξεπερνοῦσε τότε τὰ 45. Σ' ὄλα αὐτὰ νὰ προσθέσετε τὸ κοφτὸ καὶ λιγομίλητο στίς κουβέντες του καὶ τὸ ἀπομονωμένο τῆς προσωπικότητάς του καὶ τῶν δικῶν του ἀνθρώπων, τοῦ ἐργαστηρίου του, ἀπὸ τὸν ὑπόλοιπο κόσμο. Αὐτὰ μᾶς ἔκαναν νὰ τὸν ἀντιμετωπίζουμε μὲ φόβο καὶ νὰ θεωροῦμε ἀπάτητη καὶ ἐπικίνδυνη τὴν περιοχὴ τῆς δικαιοδοσίας του, στὸ ἐπάνω πάτωμα τοῦ Χημείου.

Οἱ φήμες ἔλεγαν ἀκόμη ὅτι οἱ δύο καθηγηταὶ καὶ τὰ Ἐργαστήριά τους, Ἄν-οργάνου καὶ Ὀργανικῆς, δὲν εἶχαν καλὲς σχέσεις καὶ ἐγώ, προσωπικά, σὰν ἄνθρωπος τοῦ Ζέγγελη, τοποθετημένος κοντὰ του ἀπὸ τὸ τέλος τοῦ πρώτου φοιτητικοῦ μου χρόνου, μὲ τὴ νεανικὴ φαντασία μου, πίστευα πὼς δὲν θὰ ἤμουν ἀνεκτὸς ἀπὸ τὸν Ματθαιοῦπουλο. Ἔτσι ἕνα δέος μὲ ἔπιανε καὶ τὸν ἀπόφευγα ὅταν τὸν συναντοῦσα στίς σκάλες τοῦ Χημείου.

Ὁ πρῶτος χρόνος, ὁ εἰδυλλιακός, τῶν σπουδῶν μας, πέρασε λοιπὸν μὲ τὴν προσμονὴ τοῦ φοβεροῦ δεύτερου. Τῆς ἄγριας καὶ σκοτεινῆς κοιλάδας πού ἐπρόκειτο νὰ περάσουμε, τῆς δικαιοδοσίας τοῦ Ματθαιοῦπουλου, πού εἶχε σὰν δραματικὸ τέρμα τῆς τίς ἐξετάσεις μας στὴν Ὀργανικὴ Χημεία. Τῆς χρονιάς μὲ τὸ ἀτέλειωτο διάβασμα κατὰ τὴ διάρκειά της –τὴν ἀποστήθιση μᾶλλον πρέπει νὰ ποῦμε– ἐνὸς πυκνοτυπωμένου βιβλίου 896 σελίδων. Τὸ βιβλίο αὐτό, πού περιλάμβανε μόνο τίς λιπαρὲς ἐνώσεις, δηλ. τὴ μισὴ ὕλη τῆς Ὀργανικῆς, ἔπρεπε, γιὰ νὰ ἐλπίζης νὰ περάσης κατὰ τίς ἐξετάσεις, νὰ τὸ μάθης ἀπέξω, νεράκι. Τότε μόνο εἶχες κάποια ἐλπίδα ν' ἀνηφορίσης στὸν τρίτο χρόνο τῆς Χημείας. Ὁ τρομερὸς αὐτὸς δεῦτερος χρόνος ἦταν ἡ μεγάλῃ δοκιμασία. Ἦταν ὁ κρίσιμος. Ἄν περνῶντας τον θὰ γινόσουν χημικὸς ἢ σκοντάφτοντας ἐκεῖ, θὰ καταλάβαινες τὸ ἀκατόρθωτο καί, ὅπως τόσοι ἄλλοι, θὰ ἔπρεπε νὰ σκεφθῆς ν' ἀλλάξης ἐπάγγελμα*.

* Ὡραία εἰκόνα τῆς ἀδικαιολόγητης φοβίας πού σκόρπιζε μεταξὺ τῶν φοιτητῶν του ὁ Ματθαιοῦπουλος μᾶς δίνει μ' ἕνα ποιηματάκι του ὁ ἀξέχαστος ἀφηγητὴς καὶ χιουμορίστας ποιητὴς τῶν φοιτητικῶν μας χρόνων Διον. Καραθανάσης. Ἄκουστε το :

Κι' ὁσάκις ἀνεβαίνετε στὸ πάτωμα τὸ πρῶτο
 Νὰ σιωπᾶτε καὶ σιγὰ μὴν προξενεῖτε κρότο
 Γιατὶ ἐνεδρεῖται ἔκει κοντὰ εἰς κύων θηριώδης
 Μὲ τεραστίους μύστακας καὶ ὄφθαλμοὺς ἰώδεις
 Μαθιοῦπουλο τὸν κράζουνε ζυγίζει ἕνα καντάρι
 Καὶ θάρρος ἔχει θαυμαστό, σὲ κόβει... μὲ τριάρι.

Εἶναι τόσο χαριτωμένο, παραστατικὸ, ἀλλὰ καὶ ἄκακο, ὥστε θάταν παράλειψη ἀπὸ μέρους μου νὰ μὴν τὸ γνωρίσω στοὺς ἀναγνώστες μου. Δίνει ἀκριβῶς τίς ἐντυπώσεις ἐκείνης τῆς ἐποχῆς, τοῦ 1920.

Τὸ δεύτερο λοιπὸν χρόνον, κατὰ τὸ χειμῶνα 1919–1920, τὸν περάσαμε παρακολουθώντας τὸ μάθημα τῆς Ὀργανικῆς Χημείας καὶ τὸ Ἔργαστήριον τῆς Ποσοτικῆς Ἀναλύσεως, στὴν Ἀνόργανον. Οἱ ἀσκήσεις τοῦ Ματθαίου, στὸ δικό του Ἔργαστήριον, γίνονταν στὸ γ' ἔτος. Ὅλες τὶς ἐλεύθερες ὥρες τῆς ἡμέρας, καὶ πρὸ παντὸς τῆς νύχτας, διαβάσαμε ἀποκλειστικὰ τὴν ἀτέλειωτην Ὀργανικὴν. Ἀγωνιζόμεσθε ν' ἀποστηθίσουμε τὶς 8–12 μεθόδους παρασκευῆς, γιὰ κάθε ἔνωση χημικὴ. Ἀπὸ ἐκείνη τὴν ἐποχὴ, νομίζω, ἀπέκτησα καὶ κρατῶ ἀκόμα σήμερον τὴ συνήθειαν νὰ πλαγιάζω τὸ βράδυ μετὰ τὶς δύο τῆ νύχτα.

Τὸν καθηγητὴν τὸν βλέπαμε μόνον κατὰ τὴν διδασκαλίαν του, στὸ μέγαλον ἀμφιθέατρο, ἀπὸ μακριὰ. Πρῶτη φορὰ πού τὸν ζύγασα καὶ τὸν παρατήρησα καλά, ἀπὸ κοντά, μπορῶ νὰ εἰπῶ πὼς ἦταν κατὰ τὶς τμηματικὰς ἐξετάσεις μου στὴν Ὀργανικὴν, κατὰ τὸν Ὀκτώβριον τοῦ 1920. Κάθισα τρέμωντας γιὰ τὴν μεγάλην δοκιμασίαν, μαζί με ἄλλους δύο συναδέλφους. Ὁ ἕνας φάνηκε ἀπὸ τὴν ἀρχὴν πὼς δὲν εἶχε ἐλπίδα. Ὁ δεύτερος καὶ ἐγὼ παλεύσαμε ἀπαντώντας στὶς ἀτέλειωτες ἐρωτήσεις του. Ὁ συνάδελφός μου, μπερδευόμενος καὶ ψευδίζοντας, παρ' ὅτι ἤξερε ἀπὸ μνήμης πολὺ περισσότερα ἀπὸ μένα, τὸν νευρίαζε. Ἐγὼ ἀπαντοῦσα ἤσυχα καὶ παστροκῶ, σ' ὅσα ἤξερα νὰ εἰπῶ, καὶ κατῶρθονα νὰ ξεγλιστράω ἀπὸ πολλὰς τρικλοποδιὰς του. Τὸ μαρτύριον βάστηξε σχεδὸν μίαν ὥραν. Ξέροντας γιὰ τὴν παροιμιώδη αὐστηρότητα τοῦ δασκάλου μας, πίστευα ὅτι εἶχα κοπῆ. Καὶ ὅμως, ὅταν τέλος σηκωθήκαμε, ὁ φοβερὸς Ματθαίου πού μᾶς εἶπε: «Ἐσύ, (πρὸς τὸν σύντροφο) διάβασες, μὰ δὲν κάνεις γιὰ χημικόν. Νὰ πᾶς νὰ γίνῃς δικηγόρος. Ἐσύ (πρὸς ἐμένα) κάνεις γιὰ χημικόν, μὰ δὲν διάβασες ὅσο ἔπρεπε. Νὰ διαβάξῃς περισσότερον». Καταλαβαίνετε, αὐτὲς οἱ λίγες λέξεις ἀποτελοῦσαν θρίαμβον. Εἶχα περάσει καὶ ὁ βαθμὸς μου, πού τὸν ἔμαθα ἀργότερα, ἦταν 6½, κάτι πολὺ μέγαλον γιὰ κείνον, ἰσοδύναμον μὲ τὸ 9 ἢ 10 τῶν ἄλλων.

Τὸ γ' καὶ δ' ἔτος πολὺ λίγο ἐργάστηκα στὸ ἔργαστήριον τὸ δικό μου, τῆς Ὀργανικῆς. Σὰν ὑποβοηθὸς τοῦ Ζέγγελη, πού τ' ἀπογεύματα ἀπασχολούμην μετὰ τὴν ἐπίβλεψιν τῶν ἀσκήσεων στὸ ἔργαστήριόν μου, καὶ συγχρόνως σὰν μισθωτὸς βοηθὸς τοῦ Καθηγητῆ Κτενᾶ, τῆς Ὀρυκτολογίας, ὅπου ἐργαζόμενον τὶς πρωινὰς ὥρας, πῆγαινα στὴν Ὀργανικὴν σπάνια, μόνον ὅταν μοῦ ἔμενε λίγος καιρὸς. Εἶχα αὐτὴ τὴν ἐλευθερίαν ἀφοῦ ἤμουν ἀρκετὰ προχωρημένος, σ' ὅλα τὰ ἐργαστηριακά, καὶ μοῦ τὸ ἀναγνώριζαν. Ἐλάχιστα λοιπὸν ἔβλεπα καὶ κουβέντιαζα μετὰ τὸν Καθηγητὴ κατὰ τὰ φοιτητικὰ μου χρόνια. Ἡ πρώτη φορὰ πού με πρόσεξε καὶ μοῦ ὠδύωσε σημασίαν ἦταν κατὰ τὴν ἐξέτασίν μου στὰ πτυχιακά, ὅπου, ὕστερον ἀπὸ τὸ ξενάχνησμά μου μιᾶς ὥρας, μοῦ εἶπε τὸ μέγαλον «μπράβο» καὶ μοῦ ἔβαλε κάτι σπάνιον γι' αὐτόν, τὸ ἄριστα. Οἱ στενωτέρες δοσοληψίες μου μετὰ τὸν Ματθαίου, πού ἔδωξαν τὴν φοβίαν μετὰ τὴν ὁποίαν τὸν ἀντίκρυζα, καὶ δημιούργησαν ἀργότερα, μετὰ τὸ πέρασμα τοῦ καιροῦ, συνεργασίαν καὶ φιλίαν πραγματικὴν μαζί του, ἄρχισαν ἀπὸ τὸ 1924.

Ὁ Ματθαίου μετὰ τὶς σπουδὰς του στὴν Ἑλβετίαν γύρισε στὴν Ἑλλάδα

τὸ 1899. Διπλωματούχος τοῦ ἴδιου φημισμένου Πολυτεχνείου, ἀπὸ τὸ ὁποῖο τέλειωσαν καὶ οἱ ἄλλοι, τῆς ἐποχῆς του, μεγάλοι πρωτοπόροι τῆς βιομηχανίας, ὅπως ὁ Νικόλ. Κανελλόπουλος, ὁ Ἄνδρ. Χατζηκυριάκος, ὁ Λεων. Ἀραπίδης, ὁ Ἀλέξ. Ζαχαρίου, δὲν ἐβλεπε τὸν ἑαυτό του μόνο σὰν θεωρητικὸ τῆς Ἐπιστήμης*. Τὸν συγκινοῦσε περισσότερο καὶ ἤθελε νὰ δράσῃ στὴν ἀποδοτικὴ ἐφαρμογῇ, στὴ βιομηχανία. Γι' αὐτὸ παράλληλα μὲ τὴν ἀπασχόλησίν του σὲ πανεπιστημιακὰς θέσεις προσπάθησε νὰ δημιουργήσῃ καινούργιες, χρήσιμες στὸν τόπο, βιομηχανίες. Οἱ δύσκολες ὁμῶς κατὰ τὴν ἐποχὴ ἐκείνη συνθήκες καὶ ἡ ἔλλειψη κάθε κρατικῆς βοήθειας—σωστότερα θὰ πρέπει νὰ εἰποῦμε ὁ κρατικὸς κατατρεγμὸς—κατῶρθωσαν γρήγορα νὰ νεκρώσουν τὶς φιλόδοξες προσπάθειές του.

Πρῶτος ἱδρυσε βιομηχανία παρασκευῆς διθειάνθρακος, τῆς ἀπαραίτητης αὐτῆς πρώτης ὕλης, γιὰ τὸν προοδεύοντα τότε κλάδο τῆς πυρηνελαιουργίας. Χωρὶς ὁμῶς κρατικὴ ὑποστήριξη καὶ μὲ τὸν πόλεμο ποὺ ἐκίνησαν τὰ ξένα ἐργοστάσια, ἐκεῖνα ποὺ προμήθευαν ἕως τότε τὸ ὑλικὸ αὐτὸ, δὲν μπόρεσε νὰ εὐδοκιμήσῃ. Ὁ Ματθαῖόπουλος παρασκεύασε κατόπιν, πρῶτος στὴν Ἑλλάδα, ἀμυλοσιρόπιο (1897) ἀπὸ ἄμυλο εἰσαγόμενον ἀπ' τὸ ἐξωτερικόν. Ἡ μεγάλη ὁμῶς φορολογία, τὴν ὁποία ἔβαλε τὸ Κράτος στὴν πρώτη αὐτῆ ὕλη, τὸν ἀνάγκασε νὰ ἐγκαταλείψῃ κι' αὐτὴ τὴν προσπάθειαν. Ἡ ἴδια αἰτία, τῆς ἀδικαιολόγητης φορολογίας, ματαίωσε καὶ τρίτη ἐπιχείρησιν. Τὸν φωτισμὸ τῆς πόλης τοῦ Ἀγρινίου μὲ ἀσετυλίνη, ἀπὸ ἀν-

* Ὁ Γεώργιος Θ. Ματθαῖόπουλος γεννήθηκε στὸν Πειραιᾶ τὸ 1873. Προερχόταν ἀπὸ πατριαρχικὴ στρατιωτικὴ οἰκογένεια. Ὁ πατέρας του καὶ δύο ἀδελφοὶ του ἦσαν ἀξιωματικοί. Ὁ ἀδελφός του Δημήτριος, ὑποστράτηγος, καὶ ὁ Ματθαῖος, ὑποναύαρχος, διακρίθηκαν καὶ κατέλαβαν ἐξέχουσες θέσεις κατὰ τοὺς πρώτους χρόνους τοῦ αἵωνα μας. Ὑπῆρχε καὶ τρίτος ἀδελφός, ὁ Σωτήρης, ὁ ὁποῖος σταδιοδρόμησε σὰν μικροβιομήχανος κονσερβοποιίας. Ὁ Ματθαῖόπουλος, μετὰ τὶς ἐγκύκλιες σπουδές, ἐφοίτησε στὸ ὁμοσπονδιακὸ Πολυτεχνεῖο τῆς Ζυρίχης καὶ πῆρε τὸ δίπλωμα τοῦ χημικοῦ μηχανικοῦ τὸ 1895. Καθηγηταὶ του ὑπῆρξαν οἱ διάσημοι Hantzsch, Lunge καὶ Treadwell. Ἐργάστηκε ἀκόμα σὰν βοηθὸς τοῦ σοφοῦ Καθηγητῆ, ἐιδικοῦ τῆς ἀναλύσεως τῶν τροφίμων, Neumann. Ἐπίσης κοντὰ στὸν διάσημο Werner. Τὸ 1896 ἔγινε διδάκτωρ τοῦ Πανεπιστημίου τῆς Ζυρίχης μὲ τὴν ἐργασία του: Zur Kenntnis der Halogenketoxime. Ὅταν γύρισε στὴν Ἑλλάδα, ἀρχικὰ, χρημάτισε γιὰ λίγο ἐπιμελητὴς τοῦ Καθηγητῆ Χρηστομάνου (1898). Κατόπιν προσελήφθη ἐπιμελητῆς στὸ Παθολογικὸ Ἀνατομεῖο τοῦ Πανεπιστημίου (1899). Ἀπὸ τὴ θέση αὐτὴ δίδαξε Φυσιολογικὴ Χημεία καὶ Χημεία τῶν Οὐρῶν μέχρι τὸ 1912. Στὸ μεταξὺ, κατὰ τὸ 1905, ἐξελέγη ὕψηγητῆς τῆς Χημείας μὲ τὸ φημισμένον καὶ πρωτοποριακὸν γιὰ τὴν ἐποχὴ βιβλίον του: Ἀνάλυσις τῶν Οὐρῶν καὶ Εἰσαγωγή εἰς τὴν Ἀναλυτ. Χημείαν (σελ. 452). Κατὰ τὰ χρόνια ἐκεῖνα ἀσχολήθηκε μὲ ἔρευνα σὲ ὀρισμένα ἑλληνικὰ προϊόντα ποὺ συνεχίστηκε καὶ μεταγενέστερα, ὅταν ἔγινε καθηγητῆς. Ἐπίσης μὲ τὴν Φυσιολογικὴ Ἐταιρία καὶ τὸν Ὀμιλὸ Ἐκδρομῶν, τῶν ὁποίων ἦταν Πρόεδρος. Ἐνδιαφέρθηκε γιὰ νὰ δοθοῦν εὐρύτερες δικαιοδοσίες στοὺς χημικοὺς τοῦ Ὑπουργείου Οἰκονομικῶν καὶ γιὰ τὴν χρησιμοποίησιν τῶν χημικῶν στὰ Τελανεῖα. Ἀκόμα ἐργάστηκε γιὰ τὴν εἰσαγωγὴ τῆς Χημείας μεταξὺ τῶν μαθημάτων τῆς Μέσης Παιδείας. Τὸ 1912 διωρίστηκε τακτικὸς καθηγητῆς τῆς Ὀργανικῆς Χημείας στὸ Πανεπιστήμιον, ὅστερα ἀπὸ κυβερνητικὴ πρόκριση μεταξὺ τῶν ἑξῆ ποὺ προτάθηκαν ἀπὸ τὴν εἰδικὴ κριτικὴ Ἐπιτροπὴ τῶν Κ. Καραθεοδωρῆ, Θ. Σκούφου καὶ Λ. Ἀραπίδη.

θρακασβέστιο εισαγόμενο από το εξωτερικό. Το Κράτος φρόντισε άμέσως να φορολογήσει κι' αυτό το είδος, που ήταν ή πρώτη του ύλη.

Οί προσπάθειές του να σταδιοδρομήσει στη βιομηχανία, παρ'ότι άκαρπες και άπογοητευτικές, δέν πήγαν όμως χαμένες για την σταδιοδρομία του Ματθαιόπουλου. Ήταν εκείνες άκριβώς που τον έφωδίασαν με τη μεγάλη έμπειρία και πλάτυναν τους όρίζοντές του, πέρα από την καθαρή έπιστήμη και τη διδασκαλία της. Που του δημιούργησαν το άληθινό πάθος για την έπιβολή του χημικού επαγγέλματος και την ανάδειξη της ώφελιμότητάς του στην πρόοδο της οίκονομίας μας. Γιατί ο Ματθαιόπουλος δέν υπήρξε μόνο ο σοφός έρευνητής και ο δάσκαλος της χημείας, ήταν άκόμη περισσότερο ο χημικός της πιάτσας, ο προασπιστής του παραγκωνισμένου έπιστήμονα, για τα συμφέροντα του όποιου πολεμούσε σκληρά, πρώτος, και δέν έδίσταζε να κατέβη μέχρι το πεζοδρόμιο.

Με τέτοια άγάπη για το έπάγγελμα και με την προΐστορία από τους για χάρη του, δικούς του, προσωπικούς, άγώνες, ήταν φυσικό να νιώσει άμέσως το σκόπιμο της όργανώσεως των χημικών σε σύλλογο και να άγκαλιάσει την ιδέα και τους ανθρώπους που έβαλαν μπρός, κατά το 1924, την πραγματοποίησή της. Δυό παλαιότερα άρθρα δικά μου, δημοσιευμένα στα «Χημικά Χρονικά»*, δίνουν λεπτομέρειες από την προΐστορία και την ιστορία των πρώτων ήμερών της Ένώσεώς μας κατά το 1924. Ο Ματθαιόπουλος, κατά την πρώτη Γεν. Συνέλευση των χημικών της 7ης Ίουλίου 1924, όταν οί άλλοι μεγάλοι έβλεπαν έμας, που μπήκαμε μπροστά, δύσπιστα, έξ αιτίας του νεαρού της ηλικίας μας, δέχθηκε πρόθυμα να πάρη μέρος στην προσωρινή Έπιτροπή του κινήματος. Έκείνη, που στην έπόμενη Συνέλευση, της 4ης Αύγουστου, ώνομάστηκε προσωρινό Διοικητικό Συμβούλιο. Στις 7 Αύγουστου 1924, στο γραφείο του, της Όργανικής, παράλαβε τα χαρτιά, καταστατικό και άλλα, από τα χέρια τα δικά μου, που παρουσιάστηκα σ' αυτόν, σαν εκπρόσωπος της ιδρυτικής όμάδος των νέων. Αυτών που ήσαν οί πραγματικοί έμπνευσται και ιδρυται και δέν είχαν θελήσει άμέσως, από σκοπιμότητα, να πάρουν μέρος στη Διοίκηση της Ένώσεώς μας. Την ήμέρα εκείνη έξελέγη, από τα μέλη του προσωρινού αυτού Συμβουλίου, πρώτος Πρόεδρος των Χημικών**.

Άπο αυτή την έποχή άρχίζει ή στενώτερη γνωριμία μου με τον Ματθαιόπουλο, για να ξεελιχθί άργότερα σε καυγάδες και διαμάχες και με τον καιρό σε πολύχρονη και άδιατάρακτη φιλία.

Οί πρώτες προστριβές άρχισαν τις ήμέρες άκριβώς εκείνες, του Αύγουστου 1924, έξ αιτίας της μορφής που έπρεπε να πάρη το νέο Σωματείο. Έκείνος και οί άλλοι μεγάλοι το ήθελαν μόνο έπιστημονικό. Έμεις οί νέοι το θέλαμε με το χαρα-

* «Χημικά Χρονικά». Τόμος 21B, Ίανουάριος 1956, σ. 1-5 και «Χημικά Χρονικά», 29A, Ίούνιος-Ίούλιος 1964, σ. 207-213.

** Η σύνθεση του Συμβουλίου αυτού ήταν ή έξής: Γεωρ. Ματθαιόπουλος Πρόεδρος, Εύστρ. Γαλλόπουλος Γεν. Γραμματέας, Κλ. Φιλάρετος Ταμίας, Γεωργ. Μπουρλος Είδ. Γραμματέας, Κων. Βέης, Κων. Δόσιος, Πέτρος Ζαλοκώστας και Εύκλ. Σακελλάριος, μέλη.

κτηρισμό του επαγγελματικού. Ἀσφαλῶς ὁ Ματθαϊόπουλος σκεφτόταν ὀρθότερα ἀπὸ ἐμᾶς. Τὴν ἐποχὴ ἐκείνη, τὸ ἀγνοημένο ἐπάγγελμα τοῦ χημικοῦ, πρωτοεμφανιζόμενο μὲ ἀπροκάλυπτο συνδικαλισμὸ, δύσκολα θὰ μπορούσε νὰ ἐπιβληθῆ μεταξὺ τοῦ βιομηχανικοῦ κόσμου. Θὰ δημιουργοῦσε δυσπιστία. Κι' ἐκεῖνος ἐπιθυμοῦσε νὰ γίνῃ δεκτὸ μὲ ἐμπιστοσύνη, μὲ τὸ δίκαιο τῆς ὠφελιμότητάς του καὶ τῆς ἐπιστημονικῆς του ἀξίας καὶ ὄχι μόνον μὲ τὴν προστασία τῶν ἐργατικῶν νόμων. Ἐμεῖς, ἀπὸ τὴν ἄλλη πλευρά, φοβόμαστε ὅτι οἱ ἐπιστημονικὲς ἀσχολίες τοῦ σωματείου θὰ παραμέριζαν τὶς ἐπαγγελματικὲς διεκδικήσεις, ποῦ ἦταν ἐπείγουσες, ὕστερα ἀπὸ τὸ ἀξιοθρήνητο κατάντημα τοῦ ἀγνοημένου κλάδου μας.

Ἡ ὁμάδα ἢ δική μας, τῶν νέων, ἐξακολούθησε νὰ συνεργάζεται φυσικὰ μὲ τὸ Διοικ. Συμβούλιο καὶ νὰ φροντίζῃ γιὰ τὴ ρουτίνα τῆς δουλειᾶς. Γιὰ τὶς ἐνέργειες τῆς ἀναγνώρισης ἀπὸ τὸ Πρωτοδικεῖο. Γιὰ τὸ γράψιμο τῶν πρώτων ἐγγράφων καὶ τῶν πρακτικῶν, γιὰ τὶς εἰσπράξεις συνδρομῶν καὶ γιὰ πολλὰ ἄλλα μικροζητήματα. Ὅλοι στὸ Συμβούλιο, μεγάλοι στὴν ἡλικία καὶ πολυάσχολοι, δὲν διέθεταν χρόνον καὶ θεωροῦσαν ἐμᾶς σὰν πρόθυμους συνεργάτες, ἐθελοντὲς στὴν ἐκτέλεση τῆς τρέχουσας ἐργασίας. Αὐτὸ ὅμως δὲν μπορούσε νὰ ἐξακολουθήσῃ. Ὅχι γιὰ τὸ λόγο τῆς ἀδικῆς ἀφάνειας καὶ παραγκώνισής μας, ἀλλὰ γιατί τὰ ζητήματα τοῦ κλάδου προχωροῦσαν μὲ ἀπίστευτη βραδύτητα καὶ μεῖς, ὄλο ζωὴ καὶ δράση, θέλαμε μαχητικὲς καὶ ἄμεσες ἐνέργειες, στίς ὁποῖες δὲν βλέπαμε νὰ προχωρή τὸ Συμβούλιο ὅσο θᾶπρεπε γρήγορα.

Ἡ διαφωνία μας λοιπόν, ποῦ ὄλο μεγάλωνε, ἐκδηλώθηκε φανερά κατὰ τὶς πρώτες ἀρχαιρεσίες τοῦ Ἰανουαρίου 1925, γιὰ τὴν ἀνάδειξη τοῦ ὀριστικοῦ Διοικ. Συμβουλίου. Ἀποτέλεσμα ἦταν, ἡ ὁμάδα ἢ δική μας, τὸ «κόμμα τῶν νέων», νὰ δώσῃ τὴν πλειοψηφία σὲ ἄλλο ψηφοδέλτιο καὶ ν' ἀναδειχθῇ Πρόεδρος τοῦ νέου Συμβουλίου ὁ Νικόλ. Ζάρπας*.

Αὐτὴ ἡ διαμάχη δὲν ἔκανε ὅμως τὸν Ματθαϊόπουλο ἐχθρό, οὔτε δικό μας, τῶν νέων, οὔτε τῆς Ἐνώσεως. Τὸ ἐνδιαφέρον του, πάντα ζωηρό, τὸ ἔδειχνε σὲ κάθε δύσκολη περίσταση τοῦ κλάδου καὶ δὲν ἐδίσταζε νὰ συνεργάζεται φιλικὰ, ἀλλὰ καὶ πολλὰς φορὲς νὰ μάχεται μαζί μας. Σὲ λίγο καιρὸ ξανάγινε πάλι Πρόεδρος, μὲ συμπαραστάτη του, γιὰ ἓνα διάστημα, τὸν φίλο του χημικὸ μηχανικὸ καὶ μεγάλο βιομήχανο Ἀνδρέα Χατζηκυριάκο.

Θυμοῦμαι τοὺς καυγάδες γιὰ τὸν ὑπὸ ψήφιση οἰνολογικὸ Νόμον, ποῦ ὄριζε, γιὰ πρώτη φορά, τὶς ἐξετάσεις γιὰ τὴν ἄδεια τοῦ οἰνολόγου. Στὴν εἰδική, γιὰ τὸ ζήτημα αὐτό, Συνέλευση, κατὰ τὸν Ἰούνιο 1926, ἤμουν ἀντίθετος καὶ ἐμαχόμενος μαζί μὲ τοὺς ἄλλους φανατικά. Τὸ μένος μου στρεφόταν κυρίως κατὰ τοῦ Ματ-

* Ἡ σύνθεση τοῦ νέου Συμβουλίου, τοῦ πρώτου ὀριστικοῦ, ἦταν ἡ ἐξῆς: Νικ. Ζάρπας Πρόεδρος, Κυρ. Συγγρός Ἀντιπρόεδρος, Κων. Βέης Γεν. Γραμματεὺς, Γεωργ. Κυριακόπουλος Ταμίας, Ἰω. Κανδήλης Εἰδ. Γραμματεὺς, Δημ. Δάλας, Διον. Καραθανάσης, Κων. Κυριεζόπουλος καὶ Σάββας Πολυμερόπουλος, μέλη.

θαιόπουλου που ήταν συμβιβαστικός στο θέμα της εφαρμογής εξετάσεων. Πρόεδρος της Συνελεύσεως ήταν ο αείμνηστος Κ. Δόσιος. Οί συζητήσεις είχαν ανάψει και για να κατευνασθούν τα πνεύματα έκανε ο Πρόεδρος ολιγόλεπτη διακοπή. 'Ο Ματθαιόπουλος, που βρέθηκε στο βήμα κατά την ώρα εκείνη, κατέβηκε και ήρθε κατ' εϋθειαν σέ μένα. Πίστεψα πώς θα με έβριζε, για την άπρεπη, άπέναντί του, συμπεριφορά μου και άσφαλώς δέν θάχε άδικο. Και όμως εκείνος, άναγνωρίζοντας φαίνεται τούς συναισθηματικούς λόγους της δικής μου δικαιολογημένης τοποθέτησης, της αντίθετης μόνο ως προς τή σκοπιμότητα της περιστάσεως, με φανερή συγκίνηση, μ' έπιασε από τα πέτα του σακκακιού μου και κολλώντας σχεδόν τó πρόσωπο τó δικό του στο δικό μου, μου είπε ψιθυριστά: «Βρέ Καντήλη, παιδί μου, μήν κάνεις έτσι, σκέψου καλύτερα... δέν μπορούμε νά κάνουμε άλλιώς ... πρέπει νά συμβιβαστούμε... ύπάρχει συμφέρον...». Μου είπε πολλά, πατρικά, φωτισμένα, από τήν πείρα και τήν άγάπη του για τόν κλάδο και τούς άγώνες του.

Αϋτή ή σκηνή μου μένει ζωηρή και τήν θυμάμαι πάντα με συγκίνηση. 'Από τήν ήμέρα αϋτή άρχισα νά προσέχω περισσότερο και νά βλέπω καθαρώτερα τόν ίκανό άνθρωπο, τόν κατά βάθος τρυφερό και αισθηματία, τόν προς όλους καταδεχτικό, τόν δεξιότηχην μαχητή, που τόν απομάκρυναν από μās τά παρεξηγημένα «φουντωτά μουστάκια», τά «βλοσυρά μάτια» και τó «ψηλό σκληρό κολλάρο».

'Ο Ματθαιόπουλος ύπήρξε φωτισμένος και άξιος δάσκαλος, μά περισσότερο εξάαιρετος συγγραφέας. 'Η 'Οργανική του Χημεία είναι τó πρώτο συστηματοποιημένο διδακτικό βιβλίο για τόν κλάδο αϋτό, με διανγή διατύπωση και πρό παντός μεθοδική ταξινόμηση της ύλης. 'Επέζησε πολλά χρόνια μετά τήν άποχώρησή του από τó Πανεπιστήμιο και άκόμη σήμερα εξακολουθεί νά είναι χρήσιμο. 'Η χημική όνοματολογία, τήν όποία επέβαλε, σύμφωνη με τήν καθιερωμένη διεθνή, διευκόλυνε τούς μελετητάς και τούς άπάλλαξε από τó προηγούμενο χάος. Προκάλεσε άρχικά πολεμική, περισσότερο από λόγους προσωπικής αντίθεσης από μέρους μερικών από τούς παλαιότερους χημικούς, γρήγορα όμως ή όνοματολογία του άναγνωρίστηκε και έγινε δεκτή από όλους. 'Ο πόλεμος μεταξύ τών πνευμάτων και τών άλκοολών, μεταξύ τών παχέων και τών λιπαρών όξέων, έχει από καιρό άπολησμονηθῆ*. Τó βιβλίο του, της 'Οργανικής τού 1917, όταν ξαναεκδόθηκε, συν-

* 'Η έπιμονή τών παλαιότερων χημικών στο νά χρησιμοποιούν έλληνικούς όρους ή ξένους μεταφερόμενους στην έλληνική κατά λανθασμένο τρόπο έμπόδιζε τήν εκμάθηση της Χημείας και τήν πρόοδό της και δυσκόλευε άφάνταστα τή μελέτη ξένων συγγραμμάτων, με τήν σύγχυση που δημιουργόταν από τούς ακατάληπτους για τούς 'Ελληνες όρους.

Πολλοί συζητούσαν τó πρόβλημα, κανείς όμως δέν είχε άσχοληθῆ σοβαρά με τή λύση του. 'Ο Ματθαιόπουλος, μετά τά σχετικά συνέδρια Παρισίων και Γενεύης, που με τίς άποφάσεις τους έβαλαν γενικώτερη τάξη κι' επέτυχαν τήν κατά ένιαίο τρόπο διαμόρφωση της χημικής όνοματολογίας -γιατί τó πρόβλημα, πολυπλοκώτερο βέβαια για τούς 'Ελληνες χημικούς, ήταν και γενικώτερο και για όλους τούς άλλους—άφιερώθηκε στο μεγάλο αϋτό θέμα. Με βάση τίς άποφάσεις τών δύο αϋτών Συνεδρίων, με τή βοήθεια δύο κορυφαίων φιλολόγων, τού Γεωργ. Χατζηδάκι και τού 'Ανδρ. Σκιά, και τή δική του δεξιότηχία, δημιούργησε μιá συστηματοποιημένη και ένιαία μορ-

τομώτερο, σάν έπιτομή*, έγινε άμέσως με ένθουσιασμό δεκτό και θεωρείται κλασσικό στο είδος του.

Μεγάλη προσπάθεια του Ματθαιόπουλου, πού πρώτος την έγκαινίασε, ήταν ή συστηματική και κατά βάθος μελέτη τών έλληνικών προϊόντων και ή καθιέρωση ενός πραγματικού έλέγχου τών τροφίμων. Τόν δρόμο στον τομέα αυτό τον άνοιξε άρχικά με την Φυσιολογική 'Εταιρία**, κατόπιν με τó έργαστήριό του, του Πανεπιστημίου, και άργότερα με τó Κεντρικό Χημικό 'Εργαστήριο του 'Υπουργείου 'Εσωτερικών***, πού ύστερα από πολλούς άγώνες κατώρθωσε νά ιδρύσει τó 1920.

φής χημική ονοματολογία, την όποια και καθιέρωσε στα βιβλία του. 'Αργότερα δημοσίευσε σχετική όγκώδη μελέτη δίδοντας τούς κανόνες του δικού του συστήματος όρολογίας πού έντοπιζόταν κυρίως στην 'Οργανική Χημεία. 'Αρχικά οί προτάσεις του πολεμήθηκαν φανατικά από πολλούς, άργότερα όμως έγιναν καθολικά δεκτές, άκόμα και από τόν Ζέγγελη, πού τόν θεωρούσαν τότε τόν κυριώτερο ύπέρμαχο τής έλληνοπρεπούς ονοματολογίας. 'Από τότε, με σχετικές συμπληρώσεις και βελτιώσεις, ή όρολογία Ματθαιοπούλου, πού τόσο βοήθησε τούς χημικούς στις μελέτες τους, γενικεύθηκε, ώστε σήμερα πολλοί από τούς νεότερους συναδέλφους νά άγνοούν την παλιά αυτή διαμάχη και την εξέλιξη τής ιστορίας της. 'Η έγκαιρη για τó θέμα αυτό έξόρμηση του Ματθαιόπουλου άσφαλώς άποτελεί μιá από τις μεγαλύτερες υπηρεσίες του, από τις πολλές πού πρόσφερε στον κλάδο και τή χημική έπιστήμη.

* 'Ο Ματθαιόπουλος εξέδωσε, τó 1917, τόν Α' τόμο του 'Εγχειριδίου τής 'Οργανικής Χημείας, άποτελούμενο από 896 σελίδες. Τó βιβλίό αυτό, πού περιλάμβανε μόνο τις λιπαρές ενώσεις, άποδείχτηκε, με τή μεγάλη του έκταση, πολύ βαρú για τόν φοιτητή. Γι' αυτό και δέν συμπληρώθηκε ποτέ με την έκδοση του Β' Τόμου, παρ' ότι ή συγγραφή και αυτού είχε γίνει. Τó 1923 ó Ματθαιόπουλος εξέδωσε την έπιτομή τής 'Οργανικής Χημείας, πού σ'ένα τόμο (σελ. 710) περιλάμβανε όλόκληρη την ύλη του μαθήματός του. Τó πολύ συντομώτερο σύγγραμμα αυτό (αί λιπαράι ενώσεις περιλαμβάνονταν σε 316 σελίδες), εύχρηστο και μεθοδικώτατο, σημείωσε, σάν διδακτικό βιβλίό άλλα και σάν βοήθημα τών χημικών, μεγάλη έπιτυχία, ώστε μέσα σε 15 χρόνια νά κυκλοφορήσει σε 8 εκδόσεις.

** 'Η Φυσιολογική 'Εταιρία δημιουργήθηκε στις άρχές του αιώνα μας από τούς διπλωματούχους τών Φυσικών 'Επιστημών με Πρόεδρο τόν Ματθαιόπουλο. Σάν όργανωση έκανε πολλούς άγώνες για την καθιέρωση τής διδασκαλίας τών Φυσικών μαθημάτων στη Μέση 'Εκπαίδευση. 'Ιδιαίτερα τής Χημείας πού ώρίστηκε, μόλις τó 1909, σάν μάθημα στην γ' τάξη του γυμνασίου και άργότερα σάν μάθημα και τών δύο τελευταίων τάξεων. 'Ενδιαφέρθηκε επίσης ή 'Εταιρία αυτή για τή μελέτη τών ελληνικών προϊόντων. Στο δελτίο της δημοσιεύθηκε ή περίφημη μελέτη του Ματθαιόπουλου για τó γάλα, πού ήταν ή πρώτη έξόρμηση του για τó χτύπημα τής νοθείας. 'Ο άγώνας του Ματθαιόπουλου για τó γάλα υπήρξε πραγματικά έθνικός. Αυτό ήταν, την εποχή εκείνη, τó σημαντικώτερο τρόφιμο, για τά παιδιά, τούς γέροντες και τούς άρρώστους, και τó νέρωμά του, πού άποτελούσε τότε τó καθεστώς, κατέληγε στον ύποσιτισμό τους. Τó άγελαδινό γάλα με περιεκτικότητα λίπους 2,5% (ούσιαστικά νερωμένο τουλάχιστον κατά 30%) έπιστευόταν ότι ήταν άγνό και πουλιόταν παντού για άνόθευτο. Μάχη έδωσαν οί γαλατάδες κατά του 3,5% πού καθάρισε ó Ματθαιόπουλος σάν κατώτατο όριο. 'Υποστήριζαν ότι οί άγελάδες δέν μπορούσαν νά κάνουν γάλα με τόσο πολύ λίπος. 'Ιστορική έμεινε ή άπάντηση πού τούς έδωσε: «Θά συνηθίσουν!». Και οί μόν άγελάδες δέν χρειάστηκε νά συνηθίσουν, γιατί πάντοτε έκαναν έτσιο γάλα, οί γαλατάδες όμως άναγκαστικά συνήθισαν νά μην τó νεράνουν και από τότε έγκαινιάσθηκε μιá νέα εποχή γι' αυτό.

*** Στο Πανεπιστημιακό 'Εργαστήριο του Ματθαιόπουλου και άργότερα στο Κεντρικό 'Εργαστήριο του 'Υπουργείου 'Εσωτερικών, πού μετά τόν πρώτο χρόνο τής λειτουργίας του μετατέθηκε

Ἡ ὑπηρεσία αὐτή, μετὰ τὴν δική του προσωπικὴ παρακολούθηση καὶ τὰ ἱκανὰ στελέχη της, ποὺ προέρχονταν ἀπὸ τοὺς χημικοὺς συνεργάτες του, τοῦ πανεπιστημιακοῦ ἐργαστηρίου, εἶχε μεγάλη ἀπόδοση κατὰ τὴ σύντομη ζωὴ της. Ἔθεσε γρήγορα τὶς πρώτες βάσεις τοῦ σύγχρονου ἀγορανομικοῦ ἐλέγχου τῆς Χώρας καὶ προχώρησε στὴ συστηματικώτερη ἐρευνα τῶν ἐλληνικῶν καταναλωτικῶν ἀγαθῶν. Τὸ βασικὸ της Ἔργαστήριον ἦταν στὴν Ἀθήνα, ποὺ ἐγκαταστάθηκε, μετὰ τὸ 1920, σὲ ἰδιαίτερον κτίριον, στὴν ὁδὸ Σόλωνος 17. Εἶχε ἀκόμη παραρτήματα στὸν Πειραιᾶ, Θεσσαλονίκῃ καὶ Πάτρα. Τὸ 1929, ὕστερα ἀπὸ ζωὴ ἑννέα μόνον ἐτῶν, μετὰ τὴν ἰδρυση τοῦ Γεν. Χημείου τοῦ Κράτους, ποὺ συνένωσε ὅλα τὰ κρατικὰ χημικὰ ἐργαστήρια, συγχωνεύθηκε κι' ἐκείνῃ μαζί του. Ἡ σχετικὴ διεύθυνση τοῦ Γεν. Χημείου γιὰ τὸν ἐλεγχὸν τῶν τροφίμων ἀκολούθησε καὶ συνέχισε, ἐπάνω στὶς γραμμὰς ποὺ χάραξε ὁ Ματθαίουπουλος, ἀποδοτικὰ τὴν ἀποστολή της, μετὰ τὸ ἴδιον πρόγραμμα καί, κατὰ τὰ πρώτα χρόνια, μετὰ τὰ ἴδια στελέχη.

Ἡ οὐσιαστικὴ κατάργησις τῆς ὑπηρεσίας αὐτῆς, ποὺ τὴν θεωροῦσε σὰν μεγάλο σκοπὸν τῆς ζωῆς του, τὸν πίκρανε πολὺ. Ἀπόλυτος πάντα καὶ ἀλύγιστος στὶς ἀποφάσεις του, ἀποσύρθηκε ἀπὸ τὸν τομέα αὐτό, καὶ ἀρνήθηκε τὴ θέσιν στοῦ Ἀνώτατου Χημικοῦ Συμβουλίου, ποὺ δικαιοματικὰ τοῦ ἀνῆκε, λόγῳ τῆς καθηγητικῆς του ἕδρας. Στὸ ὄργανον αὐτό, σκοπὸς τοῦ ὁποίου ἦταν ἡ ἐπίβλεψις τῶν ἐπιστημονικῶν ἐργασιῶν τοῦ Γενικοῦ Χημείου τοῦ Κράτους, δὲν θέλησε νὰ πάρῃ ποτὲ μέρος.

Αὐτὴ ἡ διαμάχη γιὰ τὴν σκοπιμότητα τοῦ νεοἰδρυμένου Γεν. Χημείου χώρισε, τοὺς χρόνους ἐκείνους, τοὺς χημικοὺς σὲ δύο ἀλληλομαχόμενες παρατάξεις : Στὸς Γαλλοπουλικούς, ποὺ ὑποστήριζαν καὶ ἀκολουθοῦσαν τὸ δημιουργὸν του, καὶ τοὺς Ματθαιοπουλικούς, ποὺ ἤθελαν χωριστὰς χημικὰς ὑπηρεσίας καὶ ἔβλεπαν στοῦ πρόσωπον τοῦ Γαλλόπουλου τὸν ἄνθρωπον ποὺ ἤθελε νὰ κυριαρχήσῃ ὅλων τῶν χημικῶν καὶ νὰ μονοπωλήσῃ τὸ ἐπάγγελμα. Ἄσχετα ἂν ἀργότερα τὸ νέο Χημεῖον ἀναγνωρίσθη καὶ ἀγαπήθη ἀπὸ ὅλους· τότε, τὸ 1930, στὸν περιορισμένον ἀριθμητικὰ κύκλον τῶν χημικῶν, δημιούργησε βαθεῖς ἀντιθέσεις, ποὺ ἔρριξαν τὸ βάρος τους καὶ βοήθησαν στὸν κατατρεγμὸν τοῦ Γαλλόπουλου κατὰ τὴν ὑπόθεσιν τῆς νοθείας τῆς κίνησις.

Ὁ Ματθαίουπουλος δὲν περιορίσθη, κατὰ τὴν πανεπιστημιακὴν του δραστηριότητα, στὴ θεωρητικὴ μόνον διδασκαλία καὶ τὴν ἐργαστηριακὴν ἄσκησιν τῶν φοιτητῶν. Θέλησε νὰ στρέψῃ τὸ ἐνδιαφέρον τῶν μαθητῶν του περισσότερο στὶς πρακτικὰς ἐφαρμογὰς καὶ νὰ τοὺς ἐφοδιάσῃ μετὰ τὶς βασικὰς γνώσεις τῶν κυριωτέρων ἐλληνικῶν βιομηχανικῶν κλάδων. Ἔτσι, μέσα στοῦ Χημεῖου τῆς ὁδοῦ Σόλωνος

στοῦ Ὑπουργεῖου Ὑγιεινῆς, μελετήθηκαν, γιὰ πρώτη φορά, ὄρισμένα ἐλληνικὰ προϊόντα. Μεταξὺ αὐτῶν εἶναι τὸ βούτυρον, μετὰ συνεργασίαν τοῦ τότε ἐπιμελητῆ τοῦ Ἔργαστηρίου, καθηγητῆ μετέπειτα, Σ. Γαλανοῦ, οἱ ἐλληνικὲς ἐλιές καὶ τὰ ἐλληνικὰ ἔλαια μετὰ συνεργασίαν τοῦ ἴδιου, ὁ χαλβᾶς καὶ τὸ λουκούμι μετὰ συνεργασίαν τοῦ κ. Γ. Γρίβα, τὸ γλεῦκος καὶ ἄλλα προϊόντα. Οἱ μελέται αὐταὶ εἶναι δημοσιευμέναι στὰ Πρακτικὰ τοῦ Κεντρ. Χημικοῦ Ἔργαστηρίου ποὺ ἐκδόθησαν, γιὰ τὴν δρᾶσιν του, τῶν πρώτων ἐτῶν 1921, 1922 καὶ 1923.

Ίδρυνε πρότυπα, σέ μικρογραφία, έργοστάσια γιά τήν οίνοποιία, τήν έλαιουργία, τήν σαπωνοποιία, τήν βυρσοδεψία, τήν τυποβαφική κλπ.

Ή οίνοποίηση, αὐτός ὁ τόσο σημαντικός καί παραγωγικός γιά τή Χώρα μας κλάδος, ὁ τότε ἀκόμα ἀνοργάνωτος βιομηχανικά, φυσικό ἦταν νά κινήση πρῶτος τήν προσοχή του καί νά προσπαθήση ὥστε οἱ μαθητές του, παίρνοντας ἀπό τὰ θρανία μερικές γνώσεις ἐφαρμογῆς, νά μποροῦν κατόπιν νά τὸν ἀναδείξουν.

Τὸ οίνοποιεῖο τοῦ Χημεῖου τὸ ἐδημιούργησε μὲ ἰδιαίτερο ἐνθουσιασμό. Τὸ ἀνοιγμα τῶν βαρελιῶν, μετὰ τήν πρώτη οίνοποίηση, ἐωρτάστηκε στίς 13 Νοεμβρίου 1931, πανηγυρικά, μὲ συμμετοχή πολλῶν ἐπισήμων, μεταξύ τῶν ὁποίων καί οἱ τότε Ὑπουργοὶ Βουρλούμης καί Παπανδρέου. Τὰ φύλλα τῶν ἀθηναϊκῶν ἐφημερίδων τῆς ἐπόμενης ἡμέρας γράφουν ἐνθουσιαστικά γιά τήν πρωτότυπη ἰδέα τῆς «πανεπιστημιακῆς ταβέρνας», ὅπως τήν χαρακτήριζαν καί τὸν συνδυασμὸ «θεωρία καί πρᾶξι» ἀπὸ τῆ χημικῆ πανεπιστημιακῆ σχολῆ*.

Ὁ Ματθαίουπουλος δούλεψε γιά τὸ Πανεπιστήμιο καί ἀπὸ ἄλλες θέσεις. Πρῶτα σὰν Κοσμητῶρ τῆς Φυσικομαθηματικῆς Σχολῆς κατὰ τὸ 1919–1920. Κατόπιν σὰν Πρύτανις του, κατὰ τὸ 1928–29, ὁπότε κατῴρθωσε νά κάνη πραγματικότητα τὸ παλαιὸ σχέδιο τῆς δημιουργίας νέας συγχρονισμένης ἰατρικῆς σχολῆς, μὲ τὴ θεμελίωση τῶν νέων μεγάλων κτιρίων τῆς στὸ Γουδί. Κατὰ τήν περίοδο αὐτή, σὰν Πρύτανις, καί κατόπιν, ἀπὸ τῆ θέση τοῦ Προέδρου τοῦ Οἰκονομικοῦ Συμβουλίου τοῦ Πανεπιστημίου, ὅπου ἐργάστηκε ἐπὶ πολλὰ χρόνια, βοήθησε πολὺ γιά τὸν ἐκσυγχρονισμὸ τῶν ἐγκαταστάσεων καί τήν ἀποδοτικότερη ἐκμετάλλευση τῆς πανεπιστημιακῆς περιουσίας.

Τὸ προσωπικὸ τοῦ Ἐργαστηρίου του, στὸ Πανεπιστήμιο καί τὸ προσωπικὸ τοῦ Κεντρικοῦ Χημικοῦ Ἐργαστηρίου τοῦ Ὑπουργείου Ὑγιεινῆς, μαζὶ μὲ τὸν Ματθαίουπουλο, ἀποτελοῦσαν μιὰ κλειστὴ πατριαρχικὴ οἰκογένεια. Ὁ Καθηγητῆς, λιγομίλητος καί πάντα αὐστηρός, ὁ «δάσκαλος», ὅπως τὸν λέγαμε ὄλοι, ἦταν ὁ πατέρας. Μὲ τίς ἀρχές ὁμως καί τίς συνήθειες τῆς παλιᾶς ἐποχῆς. Τῆς αὐστηρότητας τοῦ «ἀφέντη», στὸν ὁποῖο κανεὶς δὲν τολμάει νά φέρη ἀντίρρηση καί στὸν

* Ἀπὸ τὸ μεγάλο δημοσίευμα τοῦ «Ἐλευθ. Ἀνθρώπου» τῆς 14-11-1931, τὸ σχετικὸ μὲ τὸ γεγονός αὐτὸ, παραθέτουμε τὴν ἐπόμενη περικοπὴ, χαρακτηριστικὴ τοῦ ἐνδιαφέροντος ποῦ προκάλεσε τὸ πανεπιστημιακὸ οίνοποιεῖο καί ὁ ἔορτασμός τῶν ἐγκαίνιων του:

«...Κατόπιν, λίγα σκαλιὰ πρὸς τὰ κάτω καί οἱ ἐπισκέπται ἀντίκρουζαν μίαν πραγματικὴν... ταβέρναν. Ἐκεῖ τοὺς ἀνέμενον ἄλλαι ἐκπλήξεις. Καί πρῶτα - πρῶτα ὀλόκληρος ἡ ὑπόγειος αἶθουσα ἦτο εἰκονογραφημένη—μὲ τί νομίζετε;—μὲ τὰς γελοιογραφίας τῶν κ. κ. καθηγητῶν. Καί αὐτὸ ἐχαρακτηρίσθη ὑπὸ πολλῶν... ὡς πρόοδος. Πολλοὶ ἀπὸ τὰς γελοιογραφίας αὐτὰς ἦσαν ἐπιτυχέσταται. Ἴδου π. χ. ὁ κ. Χόνδρος ἐπάνω εἰς ἓνα ἀεροπλάνον. Ὁ κ. Ματθαίουπουλος πίνων εἰς ὑγιαν πάντων καί πασῶν... Ὁ κ. Ζέγγελης μεταμορφωμένος εἰς τὸν ἀλχημιστικὸν ὄφιν νά τρώγη... τὴν οὐρὰν του. Ὁ κ. Πολίτης στεφανωμένος μὲ κρεμμυδάκια. Ὁ κ. Ἐμμανουήλ εἰς φιάλην δηλητηρίου μὲ τὴν ἐτικέτταν «Χρῆσις ἐξωτερικῆ». Ὁ κ. Αἰγινήτης εἰς ἓνα σταμνὶ μὲ ἐπιγραφὴν «Αἰγινήτικα». Ὑπῆρχον καί αἱ ἀπαραίτητοι ἐπιγραφαί. Μεταξὺ αὐτῶν: «Κύριε Μαθιόπουλε, μὴ κόβετε τὸ γλέντι... καί τοὺς φοιτητάς». Ἄλλη: «Τὸ κρασί μας εἶναι ἄνευ H₂O».

ὅποιο ᾤφειλαν ὅλοι νὰ ὑπακούουν καὶ χωρὶς συζήτηση νὰ ἐκτελοῦν τὶς διαταγές του. Ἐκεῖνος, κάτω ἀπὸ αὐτὴ τὴν αὐταρχικότητα, φρόντιζε καὶ ἐνδιαφερόταν γιὰ ὅλους, ἀληθινά, σὰν τρυφερὸς πατέρας ἢ μᾶλλον κάτι περισσότερο ἀπὸ πατέρας. Γιὰ τὴ μὀρφωσὴ τους, γιὰ τὸ μισθὸ τους, γιὰ τὴν ἐξασφάλιση τῶν χρημάτων μὲ τὰ ὅποια θὰ πήγαιναν νὰ μετεκπαιδευθοῦν στὸ ἐξωτερικὸ, γιὰ τὴν ἀνάδειξή τους σὲ ἀνώτερες θέσεις τῆς ἐπιστημονικῆς ἱεραρχίας καὶ τόσα ἄλλα. Τὸ Ἔργαστήριό του ἦταν ἀληθινὸ θερμοκήπιο γιὰ τὴν καλλιέργεια καὶ τὴν ἀνάδειξη ἱκανῶν ἐπιστημόνων.

Ἄφελῆς στοὺς τρόπους καὶ μέχρι ὑπερβολῆς ἀτημέλητος καὶ ἀδιάφορος γιὰ τὴν ἐξωτερικὴ του ἐμφάνιση, ἔδινε τὴν ἐντύπωση, μὲ τὸ παρουσιαστικὸ του, σὲ κείνον ποὺ τὸν πρωτοσυναντοῦσε, ἐνὸς ἀνθρώπου τῆς δουλειᾶς—τῆς πιάτσας—καὶ ὄχι τῆς μελέτης καὶ τῆς διανόησης. Τὴν ἀξία του τὴν συνειδητοποιοῦσες μόνο ἀφοῦ σοῦ δινόταν ἡ εὐκαιρία νὰ τὸν συναναστραφῆς καὶ νὰ συζητήσης μαζί του, ὥστε νὰ ἐκτιμήσης τὸν πλοῦτο τῶν γνώσεων καὶ τὴν ὠριμότητα τῶν σκέψεων καὶ τῶν ἐτοιμῶν λύσεων ποὺ εἶχε γιὰ ὅλα τὰ θέματα, θεωρητικὰ καὶ πρακτικὰ.

Σὰν χαρακτηριστικὸ παράδειγμα, γιὰ τὴν ἀπλότητα αὐτῆ ποὺ τὸν διέκρινε καὶ τὴν ἀδιαφορία γιὰ τὴν ἐμφάνισή του, θὰ πρέπει ν' ἀναφέρω ὅτι κατὰ τὶς παγωμένες μέρες τοῦ χειμῶνα, στὸ ἀθέρμαστο μεγάλο ἀμφιθέατρο τοῦ Χημείου—τὸ καλοριφέρ ἦταν ἀνύπαρκτο ἀκόμα τὴν ἐποχὴ ἐκείνη—εὔρισκε πολὺ φυσικὸ νὰ διδάσκη φορῶντας τὸ μαῦρο παλτό του—ποῦ σὲ λίγο ἀπὸ τὴν κιμωλία γινόταν κάτασπρο—τὴ μαύρη του ρεμπουπλικά καὶ τὶς γαλότσες.

Θὰ πρέπει νὰ ἐξηγήσω ἀκόμα, ὅτι παρὰ τὸ κλειστὸ καὶ βαρὺ παρουσιαστικὸ του δὲν ἔπαυε, γιὰ τὸ στενὸ δικό του κύκλο, νὰ εἶναι ἓνας λεπταίσθητος ἄνθρωπος, ἓνας τρυφερὸς καὶ πιστὸς φίλος κι' ἓνας συναρπαστικὸς συνομιλητής, ποὺ ὅταν τὸν ἐγνώριζες καὶ συνδεόσουν μαζί του δὲν ἐπρόκειτο εὐκολὰ νὰ τὸν ξεχάσης. Ἐνας παλαιίμαχος συνάδελφος μοῦ διηγήθηκε τελευταῖα, ὅτι 25 χρόνια ἀργότερα ἀπὸ τὴν παραμονή του σὰν σπουδαστῆ στὴ Ζυρίχη, ἔτυχε νὰ γνωριστῆ μὲ κάποια θαυμάστριά του, ἐκείνης τῆς ἐποχῆς, ποὺ τὸν θυμόταν ἀκόμα μὲ πολλὴ συγκίνηση καὶ ὅταν πληροφορήθηκε πὼς ἦταν φίλος τοῦ Ματθαίουπουλου τὸν περιποιήθηκε, γιὰ τὴν ἀγάπη ἐκείνου, σὰν ἀδελφικὸ φίλο.

Οἱ περισσότεροι ἀπὸ τοὺς λίγους διδάκτορες τῶν χρόνων ἐκείνων ἔχουν δολέψει κοντὰ του, στὸ δικό του Ἔργαστήριο, καὶ οἱ ἄλλοι σ' αὐτὸν ἔβρισκαν τὸν πρόθυμο σύμβουλο καὶ εἰσηγητῆ τῆς μελέτης των. Μεταξὺ τῶν τελευταίων συγκαταλέγομαι κι' ἐγὼ (1932). Ἐκεῖνος μπορεῖ νὰ φώναζε καὶ νὰ ἔβριζε καμμιὰ φορὰ τοὺς ἀνθρώπους του, κρίνοντας ὄχι ἱκανοποιητικὴ τὴν ἀπόδοσή τους, ἀλλοίμονο ὅμως ἂν κάποιος ἄλλος, ἀπ' ἔξω, τοὺς ἐσχολίαζε ἢ τοὺς ἔθιγε. Θὰ τοὺς ὑπερασπιζόταν σὰν τὸ λιοντάρι τοὺς σκύμνους του. Μιὰ τέτοια χαρακτηριστικὴ περίπτωσις μοῦ διηγήθηκε, μὲ ἐπιστολὴ του, ὁ συνάδελφος κ. Ι. Μερκάτης. Πὼς τὸν ὑπερασπίστηκε στὸ δικαστήριον τῆς Ἐδέσσης, κάνοντας χρέη δικηγόρου, κατὰ τὴν φοιτητικὴ ἐκδρομὴ τοῦ 1932, γιὰ ἐπεισόδιο ποὺ ἐκεῖνος δημιούρ-

γησε και για τὸ ὁποῖο μάλιστα τὸ δίκιο δὲν ἦταν και τόσο με τὸ μέρος του*.

Ἡ παλαιὰ φρουρὰ τοῦ κλάδου μας ὀφείλει πολλὰ στὸ πατρικὸ αὐτὸ ἐνδιαφέρον του. Ἰδιαίτερα οἱ ἀνώτατες σχολές μας συνεχίζουν, με πολλοὺς ἀπὸ τοὺς καθηγητὲς των, τὴν παράδοση ἐκείνου, φωτίζοντας με λαμπάδες ποὺ πρωτόαναψαν ἀπὸ τὸ δικὸ του φῶς. Ἀπὸ τὸ ἐργαστηριακὸ περιβάλλον τοῦ Ματθαίου τοῦ προέρχονται 13 καθηγηταὶ τῶν σχολῶν αὐτῶν, ποὺ διέπρεψαν ἢ ἀκόμα διαπρέπουν στὴν ἔρευνα και τὴ μορφωτικὴ ἀποστολὴ τους**.

Τὴν ἐποχὴ τῆς ἰδρύσεως και λειτουργίας τοῦ Ἐργαστηρίου Ὀργαν. Χημείας τοῦ Πανεπιστημίου οἱ συνεργάτες του ἦσαν λίγοι και τὰ χρήματα ἀκόμη λιγώτερα. Ἐλείπαν οἱ σημερινές, ἄς τις εἰποῦμε, πολυτέλειες. Οἱ βοηθοὶ και πρὸ παντὸς οἱ ὑποβοηθοὶ, χωρὶς ἀντίρρηση, κοντὰ στ' ἄλλα καθήκοντά τους, ἦσαν και οἱ ἀχθοφόροι και οἱ καθαρισταί. Ἀπὸ τὸ σφουγγάρισμα τοῦ πατώματος μέχρι τὸ καθάρισμα τῶν πάγκων και τῶν γυαλικῶν***. Με τὴν παλιὰ τῆς ἐποχῆς ἀντίληψη,

* Τὸ ἐπεισόδιο εἶναι πολὺ χαριτωμένο στις λεπτομέρειές του. Ἡ σχετικὴ ἐπιστολὴ τοῦ κ. Μερκάτη ἔχει δημοσιευθῆ στὰ «Χημικὰ Χρονικά, Γεν. Ἔκδ.», Τόμος 37 (1972), σελ. 264.

** Μαθητὲς τοῦ Ματθαίου τοῦ ἐργάστηκαν στὸ Ἐργαστήριό του και ἔγιναν ἀργότερα καθηγηταὶ ἀνωτάτων σχολῶν εἶναι οἱ ἐξῆς: Σπύρος Γαλανὸς (†) Χημείας Τροφίμων Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν, Στ. Παζινὸς Ἐδαφολογίας Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης, Γεώργ. Βάρβογλης Ὀργανικῆς Χημείας Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης και μεταγενέστερα Ἀθηνῶν, Ι. Ζαγιανάρης Βιομηχανικῆς Χημείας Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν, Ἐλ. Συνοδινὸς Χημείας Ἀνωτ. Βιομηχανικῆς Σχολῆς Πειραιῶς, Ὀρ. Στεφανόπουλος Γεωργικῆς Τεχνολογίας Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης, Κ. Ἀσκητόπουλος (†) Χημείας και Ἐμπορευματολογίας Ἀνωτ. Σχολῆς Ἐμπορικῶν και Οἴκον. Ἐπιστημῶν και Γεν. Χημείας Ε. Μ. Πολυτεχνείου, Νικ. Πολυμενάκος Γεωργικῆς Τεχνολογίας Ἀνωτ. Γεωπονικῆς Σχολῆς, Ἀντ. Δανόπουλος Χημείας και Ἐμπορευματολογίας Ἀνωτ. Σχ. Οἴκον. και Ἐμπορ. Ἐπιστημῶν, Μιχ. Δέφνερ Ἐπικουρ. Ὀργανικῆς Χημείας Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν. Ἀπὸ τὸ περιβάλλον του πάλιν, ἀπὸ τοὺς συνεργάτες ἀπλῶς στὸ Ἐργαστήριό του, οἱ ἐξῆς: Μιλ. Ἰωαννίδης (†) Χημείας Σχολῆς Δοκίμων και Γεν. Χημείας Ἀνωτ. Γεωπονικῆς Σχολῆς, Γ. Πανόπουλος (†) Χημείας Σχολῆς Χωροφυλακῆς και Ἀστυνομίας Πόλεων, Νικ. Βαλέρης (†) Χημείας Σχολῆς Δοκίμων.

*** Ὃταν ὁ Ματθαίου τοῦ διωρίστηκε (Ἰούλιος 1912) καθηγητῆς, ξεχωριστὸ Ἐργαστήριον Ὀργανικῆς Χημείας δὲν ὑπῆρχε. Ἐνα ἦταν τὸ Χημεῖο τοῦ Πανεπιστημίου και στεγαζόταν προσωρινὰ (μετὰ τὴν πυρκαϊὰ τῆς 15.8.1910) στὰ ὑπόγεια τῆς Μαρασελίου Σχολῆς. Ἐκεῖ τοῦ παραχώρησαν ἕνα στενὸ δωμάτιο γιὰ γραφεῖο και ἐργαστήριον. Ἀργότερα κατάφερε νὰ τοῦ δώσουν και ἄλλους χώρους. Ἐν τῷ μεταξύ ἰδρύθηκε ἐπίσημα τὸ ξεχωριστὸ Ἐργαστήριον Ὀργανικῆς Χημείας ποὺ ἀγωνίστηκε νὰ τὸ μεγαλώσῃ και νὰ τὸ πλουτίσῃ. Τὸ 1917 τὸ μετέφερε στὰ ὑπόγεια τοῦ Πανεπιστημιακοῦ Χημεῖου, τῆς ὁδοῦ Σόλωνος, ποὺ ἐν τῷ μεταξύ ἐπισκευαζόταν ὕστερα ἀπὸ τὴν καταστροφὴ του, και μετὰ δύο χρόνια, τὸ 1919, τὸ ἐγκατέστησε ὀριστικὰ στὸ ἐπάνω πάτωμα τοῦ ἴδιου κτιρίου. Τὸ τρίτο πάτωμα, ὅπου τὸ Φαρμακευτικὸ Χημεῖο και οἱ αἰθουσες ἀσκήσεων Φυσικῆς, προστέθηκε πολὺ ἀργότερα. Οἱ παλαίμαχοι συνάδελφοι κ. κ. Γ. Γρίβας, Ν. Πολυμενάκος και Ε. Συνοδινός, ποὺ εἶχαν καταφέρει, με πολλοὺς κόπους, νὰ γίνουν δεκτοὶ κοντὰ του σὰν ἄμισθοι βοηθοὶ, ἐνθυμοῦνται πολλὰ ἀπὸ τὴν ἐποχὴ ἐκείνη (1917 - 1919). Ἀπὸ τις μεγάλες προσπάθειες και τὸ μόχθο τῆς χειρωνακτικῆς ἐργασίας ὄλων, ποὺ χρειάστηκε γι' αὐτὲς τις ἀλλεπάλληλες μετακομίσεις και τὴν τελικὴ ὀριστικὴ ἐγκατάσταση τοῦ ἐργαστηρίου Ὀργανικῆς Χημείας.

τήν ὄχι κακή, ὅτι γιὰ νὰ φτάσης καὶ νὰ σταθῆς σταθερὰ στὸ τελευταῖο σκαλί τῆς σκάλας, πρέπει, ἀρχίζοντας ἀπὸ τὸ πάτωμα, νὰ τ' ἀνέβης ὄλα, σιγὰ-σιγὰ. Ἔτσι καὶ ὁ ναυτικός, γιὰ νὰ γίνῃ καπετάνιος, ἀρχίζει ἀπὸ τὴ «φασίνα» τοῦ καταστρώματος.

Οἱ βοηθοὶ εἶχαν καὶ ἄλλες πολλὲς ὑποχρεώσεις. Νὰ μάθουν πρῶτα γραφομηχανὴ γιὰ ν' ἀποκρυπτογραφοῦν τὰ ἀπίθανα ὀρνιθοσκαλίσματα τῶν χειρογράφων τοῦ «δασκάλου». Σκεφτῆτε τί γραψίματα καὶ ξαναγραψίματα χρειάστηκαν ἀπ' αὐτοῦς, γιὰ νὰ σταλοῦν τὰ κείμενα στὸ τυπογραφεῖο καὶ νὰ στοιχειοθετηθοῦν οἱ 896 σελίδες τῆς πρώτης Ὀργανικῆς του Χημείας. Εἶχαν ἀκόμη καὶ τὰ προσωπικὰ θελήματα, τὰ ἐμπιστευτικά τοῦ Καθηγητῆ. Αὐτοὶ φρόντιζαν γιὰ νὰ διάφορα ψώνια καὶ κυρίως τῆς ἐνδυμασίας του. Τὰ ψηλὰ κολλάρια, τὰ πουκάμισα, τὰ ψαθάκια, ὄλα αὐτά, πάντα τῆς περασμένης ἐποχῆς, ποὺ εἶχαν ἀπὸ τὸν ἄλλο κόσμον ἐγκαταλειφθῆ καὶ χρειάζοταν ὀλόκληρη ἔρευνα γιὰ ν' ἀνακαλυφθοῦν καὶ νὰ βρεθοῦν σύμφωνα μὲ τὴ δική του ἀντίληψη τῆς παλιᾶς μόδας, μέσα ἀπ' τὰ λησμονημένα ὑπόλοιπα τῶν ἀθηναϊκῶν καταστημάτων.

Αὐτὰ ὄλα ἦταν ἀρμοδιότητες τῶν βοηθῶν. Μόνο οἱ καφέδες ἦσαν ἀλλουνοῦ φροντίδα. Τοῦ Γιάννη, τοῦ κλητῆρα, ποὺ μαρμαρᾶς στὸ ἀρχικὸ του ἐπάγγελμα, μονοκόμματος σὰν τὰ μάρμαρά του, ἦταν ὁ μόνος, ποὺ γιὰ ἀνταμοιβὴ εἶχε τὸ ξεχωριστὸ δικαίωμα νὰ τοῦ μιλάῃ στὸν ἐνικὸ ἀριθμὸ. Ἡ ἱεροτελεστία τῶν καφέδων καὶ ἰδιαίτερα τοῦ πρώτου πρωينوῦ ἀκολουθοῦσε ἓνα ἀπαράβατο τυπικόν. Ὁ Γιάννης ἔφερεν προσεκτικὰ τὸ δισκάκι ποὺ εἶχε ἐπάνω τὸν καφέ, μέσα σὲ χοντρὸ ἄσπρο φλυτζάνι, τύπου «βαπορίσιου», σκεπασμένο μὲ τὸ πιατάκι του, ἓνα ποτήρι νερὸ καὶ ἓνα ἄλλο πιατάκι μὲ μία κουταλιά σόδα. Ὁ δάσκαλος μὲ τὸ πίσω μέρος ἐνὸς σπέρτου ἀνακάτευε καλὰ τὸν καφέ, ὥστε νὰ διαλυθῆ τὸ καϊμάκι, ἔγλυφε τὸ σπιρτόξυλο, κατάπινε τὴ σόδα, ἔπινε λίγο νερό, ἄναβε μόνος του, μὲ τὸ ἴδιο σπέρτο, τὸ τσιγάρο του, ἔπαιρνε βαθιὰ τὴν πρώτη ρουφηξιά του, καὶ τότε μόνον ἦταν ἔτοιμος νὰ σοῦ μιλήσῃ. Ἄλλοίμονο ἂν κάποιος τολμοῦσε νὰ τοῦ προσφέρῃ ἀναμμένο σπέρτο γιὰ τὸ τσιγάρο του. Αὐτὴ ἡ εὐγένεια ἦταν γιὰ κείνον παράβαση ἐνὸς ἱεροῦ κανόνος καὶ μποροῦσε νὰ τὸν κἀνῃ ἐχθρὸ του.

Ἡ κακογλωσσιά, ποὺ πάντα κατατρέχει τοὺς ἀνθρώπους μὲ κάποια ξεχωριστὴ κοινωνικὴ θέση, ἔλεγε πολλὰ γιὰ τὴν ἰδιαίτερη ζωὴ τοῦ Ματθαίουπουλου. Τὸν ἤθελε ἀκόμη μπεκρῆ καὶ χαρτοπαίκτη. Εἶναι ἀλήθεια πὼς εἶχε πράγματι πολλὰ οἰκογενειακὰ βάρη, ποὺ μὲ τὴν αἰσθηματικότητα, ποὺ τὸν διέκρινε, τοῦ δημιουργοῦσαν μεγάλες στενοχώριες καὶ πολλὰ οἰκονομικὰ βάρη. Δεῖγμα κι' αὐτὸ τῆς ἀπλοχεριᾶς καὶ τῆς καλωσύνης του. Μπεκρῆς δὲν ἦταν—δὲν τοῦ τὸ ἐπέτρεπε ἄλλωστε καὶ ἡ εὐαίσθητη ὑγεία του—καὶ ἡ χαρτοπαιξία του, γιὰ τὴν ὁποία τόσα ἔλεγονταν, περιοριζόταν μόνον στὸ μπρίτζ, ποὺ ἔπαιζε καμμιά φορὰ τὰ βράδια.

Ὁ Ματθαίουπουλος δούλευε ἀκατάπαυστα μοιράζοντας ὄλες τὶς ὥρες τῆς ἡμέρας στὶς διάφορες ὑπεύθυνες θέσεις του. Στὸ Ἔργαστήριον τοῦ Πανεπιστημίου,

στο Κεντρικό χημικό Έργαστήριο, στον Όμιλο Έκδρομών*, στη Φυσιολογική Έταιρία, στην Ένωση Χημικών και στα πολλά άλλα κατά καιρούς ενδιαφέροντά του.

Έργαστηκε ακόμα με πολύ ενδιαφέρον στο Ίατροσυνέδριο, που αργότερα ονομάστηκε Άνώτατο Ύγειονομικό Συμβούλιο. Ωρίστηκε μέλος του από την πρώτη ημέρα της ίδρυσής του και προσέφερε πολύτιμες υπηρεσίες για τα θέματα των τροφίμων και των φαρμάκων επί μία ολόκληρη 25ετία (1913–1938).

Όταν κατά το 1938, με τον περιορισμό του όριου ηλικίας των καθηγητών, ύστερα από 40 χρόνια τέτοιας δουλειάς, γεμάτος ακόμη δραστηριότητα, βρέθηκε χωρίς το πανεπιστημιακό γραφείο και εργαστήριό του, αντιμετώπισε πρόβλημα ύπαρξως. Ήταν το ψάρι έξω από το νερό. Έπρεπε να βρεθῆ κάποια λύση γι' αυτόν.

Ανάλαβε τη διεύθυνση του Χημικού και Μικροβιολογικού Ίνστιτούτου, της οδού Σωκράτους, του φίλου συναδέλφου κ. Κ. Μακρή, του μετέπειτα Καθηγητή του Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης. Παρά τις διαμάχες που είχαν μεταξύ τους παλαιότερα, εξ αιτίας επαγγελματικών διαφορών του κλάδου, κατάφεραν, με την ώριμότητα και τη νηφαλιότητα που δίνει σ' όλους το πέρασμα των ετών, να συνεννοηθούν, ν' αγαπηθούν και ν' συνεργασθούν. Και για ν' πετύχῃ ἡ συνεννόηση αὐτὴ βοήθησα στὴν ἀρχὴ καὶ ἐγώ, προσωπικά, κατὰ κάποιο τρόπο.

Ὁ Ματθαίουπουλος, στὸ Έργαστήριό αὐτό, ξαναβρέθηκε στὸ γνώριμο περιβάλλον, ἔξω ἀπὸ τὸ ὁποῖο δὲν μπορούσε νὰ ζήσει. Εἶχε πάλι ἕνα ἤσυχο δικό του γραφείο, ξεφύλλιζε τὰ βιβλία τῆς βιβλιοθήκης καὶ τὰ νέα περιοδικά, ἀνάπνεε τὴν ἀτμόσφαιρα ἑνὸς ἐν δράσει Χημείου. Γυρίζοντας ἐκεῖ μέσα, ἐπὶ χρόνια, συμβούλευε ἐπάνω στὶς ἀναλύσεις τοὺς νεαροὺς ἐργαζόμενους χημικοὺς, ἔγραφε ἐκθέσεις, βοηθοῦσε μετὰ τὴν πείρα του στὶς δύσκολες μελέτες. Ἔβλεπε καὶ συζητοῦσε μετὰ τὸν κόσμον ποὺ ἐρχόταν γιὰ δουλειές του καὶ παρακολουθοῦσε τὰ ἐνδιαφέροντα τοῦ κλάδου. Συνέχιζε, μετὰ τὸν τρόπο αὐτό, τὴν ἀπαραίτητη γιὰ κείνον ἐπαγγελματική δραστηριότητα. Ἐκεῖ τὸν ἐπισκέφτονταν ὅλοι οἱ παλαιοὶ του φίλοι, οἱ συνεργάτες του, οἱ μαθητές του.

Τὰ τελευταῖα 17 χρόνια τῆς ζωῆς του τὰ πέρασε ἐκεῖ, σ' αὐτὸ τὸ ἔργαστήριό, ποὺ πολὺ τὸ ἀγάπησε καὶ ποὺ οἱ ἄνθρωποι του τὸν ἀγάπησαν ἀληθινὰ καὶ τὸν ἔβλεπαν μ' ὅλη τὴν τρυφερότητα καὶ τὸν σεβασμὸ ποὺ χρειάζονταν τὰ χρόνια τῶν γηρατειῶν του. Ὁ καιρὸς περνοῦσε, τὰ χρόνια βάραιναν, ἀλλὰ ὁ Ματθαίουπουλος

* Ὁ Όμιλος Έκδρομών ἰδρύθηκε τὸ 1899 με ἐπικεφαλῆς τὸν Ματθαίουπουλο. Διετέλεσε Πρόεδρος του ἐπὶ 10ετηρίδες. Ἀποστολὴ τοῦ Ὀμίλου ἦταν νὰ γνωρίσουν οἱ Ἕλληνες τὴν ὑπαίθρο. Πέτυχε πράγματι, γιὰ πρώτη φορά, νὰ ὀργανώσῃ ὁμαδικές ἐκδρομές στὸ ἐσωτερικὸ καὶ τὸ ἐξωτερικὸ, με ὑποδειγματικὴ τάξη καὶ ἀκρίβεια καὶ με τὴ συμμετοχὴ ἀπὸ σημαίνοντα πρόσωπα τῆς ἀθηναϊκῆς κοινωνίας. Ἡ δράση καὶ ἡ ἐκπολιτιστικὴ ἀποστολὴ του θαυμαζόταν, τὰ πρῶτα ἐκεῖνα χρόνια. Μεταξὺ τῶν ἄλλων φρόντισε γιὰ τὴν συγγραφὴ καὶ ἐξέδωσε κατόπιν χωρογραφίες γιὰ πολλὰς περιοχὲς τῆς Ἑλλάδος.

Ο ΚΑΘΗΓΗΤΗΣ ΓΕΩΡΓΙΟΣ Θ. ΜΑΤΘΑΙΟΠΟΥΛΟΣ
(Σκίτσο του συναδέλφου Σ. Νικοκάβουρα, 1929)

Ὁ Καθηγητὴς Γ. Ματθαίουπουλος μὲ τὰ διάσημα τοῦ Πρυτάνεως (1928–1929). Ἡ φωτογραφία εἶναι μεταγενέστερη τῆς Πρυτανείας του καὶ ἔχει παρῶν τὸ 1935 ἢ τὸ 1936.

Ὁ Καθηγητὴς Γ. Ματθαίουπουλος, στὴν αὐλὴ τοῦ Πανεπιστημίου, σὲ ζωερὴ συζήτηση μὲ τοὺς καθηγητὰς Θ. Σκοῦφο καὶ Ι. Πολίτη. (Φωτογραφία Ι. Κανδῆλη τοῦ 1923).

Μερικοὶ ἀπὸ τοὺς πρῶτους φοιτητὰς τῆς Χημείας στὴν αἴθουσα τῶν ἀσκήσεων τῆς Ὀργανικῆς. Ἀπὸ ἀριστερὰ στὴν πρώτη σειρά : Γ. Λιλῆς, Λ. Μαραγκός, Γ. Τερμεντζῆς, Σ. Μάμος, Π. Λεονταρίτης, Γ. Κούλλιας. Στὴ δεύτερη σειρά : Ν. Πατρονικολάου, Ι. Καράκαλος, Φ. Μακρυωνίτης, Ν. Καρνῆς, Μ. Λογοθέτης, Γ. Παπαδημητράκοπουλος, Π. Στυλιανίδης, Β. Λάμπρου καὶ Κ. Μακρῆς. (Φωτογραφία τοῦ 1921).

‘Ο Καθηγητής Γ. Ματθαίουπουλος κατά τή φοιτητική έκδρομή του 1923 στη βιομηχανική περιοχή τής Έλευσίνας. (Φωτογραφία Ι. Κανδήλη).

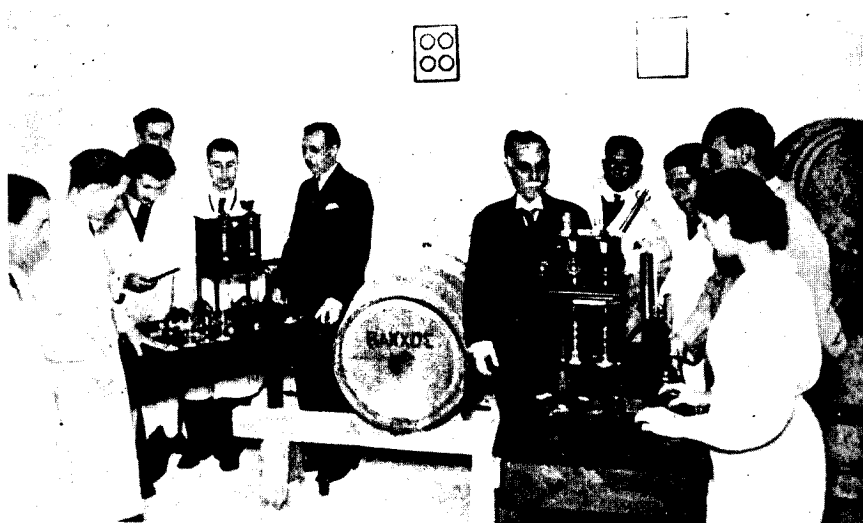
‘Ο Ματθαίουπουλος έργάζεται με τὸ μικροσκόπιο. Ἀριστερά τῆς φωτογραφίας ὁ ἐπιμελητής του Ι. Ζαγανιάρης. Στὸ ἄκρο δεξιὸ ὁ ἐπιμελητής του Σπ. Γαλανός. (Φωτογραφία παραχωρηθεῖσα ἀπὸ τὸν Καθηγητὴ κ. Δημ. Σ. Γαλανό).

‘Ο Καθηγητής Γ. Ματθαίουπουλος (καθιστός στὸ μέσον) μετὰ τὸ προσωπικὸ τοῦ Ἐργαστηρίου του. Διακρίνονται (ἀριστερά, καθιστός) ὁ ἐπιμελητής του Μιλ. Ἰωαννίδης καὶ πίσω ὁ τότε βοηθός του, κατόπιν καθηγητής, Σπ. Γαλανός. (Φωτογραφία τοῦ 1918).

Ἐκ τῆς φοιτητικῆς ἐκδρομῆς στὴν Ἐλευσίνα τοῦ 1923 μαζί με τοὺς συνεκδρομεῖς του φοιτητὲς καὶ ἄλλους. Δεξιὰ τοῦ Ματθαίου τοῦ κατόπιν Καθηγητῆς Στ. Παζινός καὶ ἀριστερὰ ὁ ἐπιμελητὴς Μιλτ. Ἰωαννίδης. Οἱ εἰκονιζόμενες φοιτήτριες εἶναι : Ἀκριβὴ Μάλλιαρη, Εἰρήνη Σκουλοδάκη, Ἰωαννίδου καὶ Κατ. Παπανικολάκου. (Ἐκ τοῦ ἀρχείου Ι. Κανδήλη).

Στὸ Ἐργαστήριον Φυσικῆς κατὰ τὰ πρῶτα χρόνια τοῦ διορισμοῦ τοῦ Ματθαίου ὡς Καθηγητῆ. Στὴν πρώτη σειρά ἀπὸ ἀριστερὰ: Σπ. Γαλανός, Καθηγητῆς Γ. Ματθαίου, Καθηγητῆς Γ. Ἀθανασιάδης, Καθηγητῆς Δ. Χόνδρος, Σταύρος Χόρος. Μεταξὺ τῶν φοιτητῶν διακρίνονται ὁ Γ. Μπουρλος, ὁ Μάξ. Μητσόπουλος καὶ ἄλλοι. (Φωτογραφία παραχωρηθεῖσα ἀπὸ τὸν Καθηγητὴ κ. Δημ. Σ. Γαλανό).

Οι φοιτητές κατά την ώρα των ασκήσεων στην αίθουσα της Ὀργανικῆς Χημείας. Στὸ μέσον ὁ Καθηγητῆς Γ. Ματθαίουπουλος καὶ ὁ Ἐπιμελητῆς του Ι. Ζαγαλιάρης. (Φωτογραφία τοῦ 1923).

Στὸ πειραματικὸ οἰνοποιεῖο τοῦ Χημείου τοῦ Πανεπιστημίου. Μεταξὺ τῶν φοιτητῶν ὁ Καθηγητῆς Ματθαίουπουλος καὶ ὁ ἐπιμελητῆς, μετέπειτα καθηγητῆς τῆς Βιομηχ. Χημείας, Ι. Ζαγαλιάρης. (Φωτογραφία τοῦ 1930).

Ἐκ τῆς ἀποφωτογραφίας τοῦ ἀπογευματινοῦ γεύματος τοῦ Ἀ' Πανελληνίου Χημικοῦ Συνεδρίου στὸ Ξενοδοχεῖο «Βασιλεὺς Γεώργιος». Ὁ Μα-θαϊόπουλος ἕρθῃς ἀριστερὰ τῶν καθήμενων. Ἀπὸ ἀριστερὰ: Γ. Κυριακὸς Ἀντιπρόεδρος τῆς Κυβερνήσεως, Κ. Δόσιος Πρόεδρος τοῦ Συνεδρίου, Ι. Μεταξᾶς Πρωθυπουργός, Κ. Γεωργακόπουλος Ὑπουργὸς Παιδείας, Ν. Παπαδήμας Ὑφυπουργὸς Στρατιωτικῶν. (16 Ἀπριλίου 1938).

Ἐκ τῆς φοιτητικῆς ἐκδρομῆς τοῦ 1932 στὴ Μακεδονία. Τὸ παιδάκι, ἐμπρὸς ἀπὸ τὸν Καθηγητὴ, εἶναι ὁ γιὸς του, συναδέλφος Δημ. Μα-θαϊόπουλος. (Φωτογραφία παραχωρηθεῖσα παρὰ τοῦ συναδέλφου κ. Ι. Μερκάτη).

1

ἱερογία

Ὁ Διονύσιος, ὅστις εἶναι μεγάλου
 παλαιότητος καὶ τὴν κοινότητα, πικ-
 ρομαγεῖα καὶ καλλιτεχνικὰ ἀπομνη-
 μονεύματα, εἰς αὐτὴν καὶ κεντρικὴν
 θέσιν καὶ ἐλλειπτικὴν τριγωνικήν, εἰς ἄλλοις
 καὶ αὐτὴν κοινότητα εἰς τὴν ἐξέλιξιν
 θεωρητικὴν καὶ τὴν ἀρχαῖαν δευτέραν, καὶ
 θεωρητικὴν παραδοσιακὴν καὶ αὐτὴν.

Ὁ Ἁρόδοτος, εἰς τὴν ἰστορίαν καὶ ὁμοίως
 ἱερογία καὶ αὐτὴν θεωρεῖ τὸ θεῖον.
 οὐκ ἔστιν παραδοσιακὴ καὶ ἔστιν εἰς
 ἕξιν, ἀλλοίως ὅτι εἰ ἐξέλιξιν ποιεῖ
 θεωρητικὴν καὶ ἰστορικὴν καὶ ἀρχαῖαν
 δευτέραν ἱστορίαν καὶ ἰστορία καὶ θεωρητικὴ
 (ἰστορία), τὴν ἰστορίαν αὐτὴν καὶ τὴν ἰστορίαν.

Αὐτόγραφο τοῦ Γ. Ματθαίου τοῦ 1950. Εἶναι ἡ πρώτη σελίδα μιᾶς μελέτης τοῦ περὶ τοῦ Διονύσου, τῆς ἀμπέλου καὶ τῆς παρασκευῆς τοῦ κρασιοῦ ἀπὸ τοὺς ἀρχαίους. Ἀκαταπόνητος καὶ κατὰ τὰ τελευταῖα χρόνια τοῦ ἐξακολουθεῖ νὰ μελετᾷ καὶ νὰ γράφῃ. (Ἐκ τοῦ ἀρχείου Ι. Κανδήλη).

δὲν ἔλειπε ἀπὸ τὴν καινούργια δουλειά. Κάποτε ἀρρώστησε, ἔπεσε στὸ κρεβάτι καὶ δὲν μπόρεσε νὰ ξαναπάη. Τὴ σεβάσμια μορφή του δὲν τὴν συναντούσες πιά μέσα στοὺς καπνοὺς ἑνὸς ἐπαγγελματικοῦ ἐργαστηρίου. Καὶ ἔτσι ἀποσύρθηκε ἀπ' τὸν κόσμον κι' ἔμεινε τὰ δύο τελευταῖα χρόνια κλεισμένος στὸ σπίτι. Στὸ ἐπαγγελματικὸ αὐτὸ ἐργαστήριον βρῆκε τὴν ἀπαραίτητη συνέχεια τῆς δράσης του. Ἦταν τὸ ξαναγύρισμα στοὺς πρώτους ἀγῶνες τῆς ζωῆς του καὶ τὸ τέλος τῆς. Ἐφυγε ἀπὸ τὸν κόσμον καὶ τὴν πολὺχρονη δράση του, ἥρεμα, στὶς 9 Μαΐου 1958.

Οἱ πολυάριθμοι μαθητὲς του, καὶ ἰδιαίτερα μεταξὺ αὐτῶν οἱ χημικοί, ποὺ ἀπλώθηκαν στὴν Ἑλλάδα καὶ σὰν ἐπιστήμονες καὶ τεχνικοὶ βοήθησαν στὴν πρόοδόν τῆς, ποὺ ἄλλοι βρίσκονται στὸ τέλος τῆς ζωῆς καὶ ἄλλοι συνεχίζουν ἀκόμα τὸν ἀγῶνα, θυμοῦνται πάντα μὲ συγκίνηση τὸν ἀκούραστο δάσκαλό τους, ποὺ τοὺς ἀνοίξε τὸ δρόμον τῆς ἐπιστήμης καὶ πρὸ παντὸς τὸν ἥρωικὸ ἀκρίτα τοῦ χημικοῦ ἐπαγγέλματος, ποὺ ἀγωνίστηκε σκληρὰ γιὰ νὰ ἐπιβάλῃ τὴν μεγάλη κοινωνικὴ ἀποστολή του.

Π Η Γ Ε Σ

Τὸ κεφάλαιον γιὰ τὸν ἀείμνηστο Καθηγητὴ μας Γεώργιον Θ. Ματθαίουπολον τὸ ἔγραψα μὲ βάση κυρίως τὶς προσωπικὰς ἀναμνήσεις μου ἀπὸ τὴν πολὺχρονη φιλία καὶ συνεργασία μαζί του. Ἀποτελεῖ συμπλήρωση καὶ βελτίωση τοῦ ἀρθροῦ ποὺ δημοσιεύσα, ἀφιερωμένο σ' ἐκεῖνον, στὰ «Χημικὰ Χρονικά, Γεν. Ἐκδοσις» τοῦ ἔτους 1972 (τεῦχος 9, σ. 209 - 215). Οἱ ἀναμνήσεις μου συμπληρώθηκαν καὶ ἀπὸ τὶς διηγήσεις πολλῶν φίλων ἀπὸ τοὺς πολυάριθμους καὶ ἀγαπητοὺς του συνεργάτες. Μεταξὺ αὐτῶν οἱ Καθηγηταὶ κ. κ. Γ. Βάρβογλης, Στ. Παξινός, Ὁρ. Στεφανόπουλος καὶ οἱ συνάδελφοι κ. κ. Γ. Γρίβας, Ι. Μερκάτης, Α. Νικολάου καὶ ἄλλοι.

Βοηθητικὰς πηγὰς ὑπῆρξαν ἀκόμα οἱ ἑξῆς:

Γ. Θ. Ματθαίουπολος. Ἐπὶ τῇ εἰκοσιπενταετηρίδι τῆς Καθηγεσίας του (1912 - 1937). Ἀθῆναι 1938.

Ζέγγελος, Ματθαίουπολος — Δύο ἄνθρωποι, ἓνα ἔργον. Ὁμιλία τοῦ Καθηγητοῦ κ. Γ. Βάρβογλη, γενομένη τὸ ἑσπέρας τῆς 6ης Μαρτίου 1974 εἰς τὸ Ἴδρυμα Εὐγενίδου, εἰς τὴν σειρὰν τῶν ὀργανουμένων παρὰ τῆς Ἐνώσεως Ἑλλ. Χημικῶν. («Χημικὰ Χρονικά, Γεν. Ἐκδοσις» Τόμος 39, 1974, σ. 100 - 106).

«Χημικὰ «Χρονικά» ἔτη 1936 - 1955. Διάφορα δημοσιεύματα τοῦ ἰδίου καὶ ἀνακοινώσεις γιὰ τὴν κίνηση τοῦ χημικοῦ κλάδου κατὰ τὰ ἀντίστοιχα χρόνια.

Ἐνωσις Ἑλλήνων Χημικῶν: 50 χρόνια ζωῆς καὶ δράσεως (7 Ἰουλίου 1974 — 6 Ἰουλίου 1974). Πανηγυρικὸν τεῦχος. Ὑπὸ Ἰω. Κανδῆλη. Ἀθῆναι 1974.

